

Гурін Руслан Сергійович,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса*

Яцій Олександр Михайлович,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса*

Сутність регулятивно-настановчого критерію акмеологічного становлення майбутніх учителів

Актуальність дослідження зумовлена підвищенням попиту на сучасних учителів, які: вміють швидко й успішно адаптуватися до змінюваних умов навколишньої дійсності; здатні позитивно впливати на особистість учня; орієнтовані на особистісний і професійний саморозвиток; готові працювати творчо в освітніх установах різних типів; здатні успішно виконувати своє соціальне призначення і т. д. Це означає, що процес фахової підготовки майбутніх учителів повинен відповідати цілям, мотивам, потребам, способам дій тощо, які підпорядковані їх особистісному і професійному розвитку та саморозвитку. З іншого боку, в процесі фахової підготовки у майбутніх учителів уже в перші роки навчання повинно формуватися усвідомлення: суспільної значущості педагогічної професії, переконаності у правильності професійного вибору, системи педагогічних принципів і гуманістичних цінностей у поєднанні із здатністю самостійно приймати рішення та відповідати за них і т. ін.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дав змогу виявити, що проблемі підготовки майбутніх учителів присвячено чимало праць. Так, акмеологічні основи становлення особистості досліджували А. Бодальов, А. Деркач, В. Зазикін, Н. Кузьміна, Г. Михайлов та ін.; теоретичним і практичним основам становлення професіоналізму вчителя присвячено праці О. Абдуліної, С. Архангельського, Ю. Бабанського, І. Богданової, А. Богущ, М. Євтуха, Е. Карпової, Н. Кузьміної, З. Курлянд, А. Маркової, А. Піскунова, В. Сластьоніна та ін. Проте, до одного з найважливіших завдань сучасної системи освіти в акмеологічному розумінні відносимо науково-педагогічне дослідження критеріїв професійного становлення особистості у період навчання у стінах закладів вищої освіти різних типів акредитації.

Відомо, що критерій – це мірило для визначення оцінки предмета чи явища; ознака, взята за основу класифікацій [8, с. 196]. З іншого боку, критерій – це ознака, на основі якої проводиться оцінка, ступінь розвитку тієї чи іншої якості. В аспекті нашого дослідження ми схильні до думки української вченої Е. Карпової, яка розуміє під критерієм якості явища, що відображають його суттєві характеристики і саме тому підлягають оцінці [4, с. 35]. Спираючись на теоретичні результати дослідження, одним із критеріїв акмеологічного становлення майбутніх учителів є регулятивно-настановчий. До першого його показника відносимо прагнення до успіху в педагогічній діяльності. Вважаємо, що саме прагнення до успіху в педагогічній діяльності вмотивовує студентів під час навчання на: активну творчу діяльність; високі результати і досягнення у навчанні; вирішення педагогічних, науково-методичних, організаційно-управлінських, мовленнєвих завдань; уникнення повного самоототожнення себе з визначеною професійною роллю; подолання труднощів у оволодінні основ професії вчителя тощо [3].

Наступним показником, що може характеризувати досліджуване явище, виступає рівень суб'єктивного контролю. Зважаючи на те, що вчитель повинен розуміти особистісну поведінку у випадку невдач, з якими йому доводиться

стикатися в педагогічній діяльності, рівень суб'єктивного контролю дозволяє виявити співвідношення зовнішнього локуса контролю (такий тип людей називають екстерналами) та внутрішнього (інтерналі). В першому випадку людина вважає, що події, які з нею відбуваються, є наслідком дії зовнішніх сил – долі, випадку, інших людей і т. ін. З іншого боку, людина інтерпретує важливі події як результат своєї власної діяльності [2].

Ще одним показником зазначеного критерію є наявність вольових якостей, що розкриваються у здатності вчителя швидко підвищувати свою активність, енергійність, зберігати оптимальну організацію психічних функцій при виникненні непередбачених ситуацій та під час підвищеної втоми, що зазвичай виникає під впливом одноманітних факторів. Без вольового зусилля неможливо довго зберігати розподіл уваги, працювати у тривалому напруженні, що особливо характерне для педагогічної діяльності, в тому числі спрямованої на розвиток творчих здібностей учнів [5].

Показник наявність знань і умінь в аспекті саморегуляції визначає ефективність навчальної діяльності майбутніх учителів. Саморегуляція охоплює усвідомлення мети навчального завдання, створення загального плану виконання навчальних дій з урахуванням умов їх виконання тощо. Вона передбачає вміння програмувати самостійну діяльність, відповідну до її мети, обирати способи перетворення заданих умов і необхідні для цього засоби, визначати послідовність окремих дій. Важливим аспектом у педагогічній діяльності є вміння вчителя оцінювати кінцеві та проміжні результати власних дій і коригувати їх [7].

Не менш важливим показником акмеологічного становлення є сформованість рефлексивних умінь, завдяки яким майбутні вчителі усвідомлюють як власну, так і діяльність учнів, вчаться коригувати й конструктивно налагоджувати взаємовідносини з учасниками педагогічного процесу. Рефлексія є системно-утворювальним фактором, який забезпечує оптимальну взаємодію акмеологічних аспектів професійної діяльності вчителя [6].

Останнім показником зазначеного критерію виступає уміння здійснювати самооцінку, що найбільш суттєво проявляється завдяки усвідомленню здобувачами вищої освіти особистісних пізнавальних властивостей, порівнянню своїх навчальних досягнень з оцінками та судженнями тих, хто оточує. В межах педагогічної акмеології слід наголосити, що самооцінкою є як оцінка досягнутого, так і оцінка власних можливостей. З іншого боку, самооцінка є центральним компонентом Я-концепції, що віддзеркалює ступінь власної гідності та характер спрямованості вчинків [1].

Отже, спираючись на вищезазначене, показниками регулятивно-настановчого критерію є прагнення до успіху в педагогічній діяльності, рівень суб'єктивного контролю, наявність вольових якостей, уміння здійснювати самооцінку, наявність знань і умінь із саморегуляції, сформованість рефлексивних умінь. Це свідчить про необхідність цілеспрямованої роботи під час підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності.

Відтак, перспективу подальших наукових розвідок убачаємо в дібранні відповідних методик для діагностування вищезазначених показників.

Література:

1. Абдулина О. А. Общепедагогическая подготовка в системе высшего педагогического образования / О. А. Абдулина. – М.: Просвещение, 1990. – 141 с.
2. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание. – М.: Прогресс, 1988. – 400 с.
3. Гузій Н. В. Педагогічний професіоналізм: історико-методологічні та теоретичні аспекти: Монографія. – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. – 243 с.
4. Карпова Э. Э. Качество профессиональной деятельности учителя: Теория и практика. – Одесса: ОГПИ, 1993. – 123 с.
5. Кузьмина Н. В., Реан А. А. Профессионализм педагогической деятельности. – СПб.: 1993. – 54 с.
6. Клепиков О. І., Кучерявий І. Т. Основи творчої особи: Навч. посібн. для студ. –

К.: Вища шк., 2000. – 295 с.

7. Савчин М. В. Педагогічна психологія: навч. посіб. / М. В. Савчин – К.: Академвидав, 2007. – 424 с.

8. Український радянський енциклопедичний словник: В 3-х т. / Редкол.: А. В. Кудрицький (відп. ред.) та ін. – [2-ге вид.]. – К.: Голов. ред. УРЕ, 1987. – Т. 2. – 736 с.